

ANTOLÓGIA ČESKEJ A SLOVENSKEJ FILOZOFIE

Antologija češskej i slovsckoj filosofii. Mysľ, Moskva 1982, 407 s.

Recenzované dielo je výsledkom dlhoročnej vedeckej spolupráce historikov filozofie z Ústavu filozofie AV ZSSR, Ústavu pre filozofiu a sociológiu ČSAV a Ústavu filozofie a sociológie SAV. Vzniklo z iniciatívy a za tvorivej účasti sovietskych súdruhov a jeho realizácia je výrazným obohatením našej, ale aj sovietskej filozofickej produkcie posledných rokov. Významnosť tohto na realizáciu mimoriadne náročného diela má nepochybne širšiu (a dlhodobú) kultúrnu platnosť a rozhodne prekračuje čisto filozofický rámec.

Antológia je prvým pokusom oboznámiť sovietskeho čitateľa s vývinom českého a slovenského filozofického myslenia od polovice 14. storočia až do roku 1848, ukázať relatívne samostatnú a do istej miery aj svojráznu, originálnu mysliteľskú tradíciu v českej a slovsckej kultúre predmarxistického obdobia, priblížiť ideové bohatstvo pokrokových tradícií českého a slovsckého národa. Ako napísali autori predslouvu J. Černý, E. Várossová a J. A. Safronovová, zostavovatelia *Antológie* si kládli za cieľ „ukázať z marxisticko-leninských pozícií ideové zdroje súčasnej českej a slovsckej kultúry, sledovať rozpracovanie filozofickej problematiky, vnútornú logiku jej vývinu a tým prispieť k pochopeniu historickej cesty, ktorá priviedla Československo k socializmu“ (s. 3), ukázať, že „práve socializmus je ideovým dedičom pokrokových filozofických tradícií minulosti“. (s. 4) Tým zároveň vystúpil proti otvoreným aj skrytým snahám súčasnej buržoáznej

filozofie a význam týchto zdrojov znížiť a znehodnocvať.

Práca na *Antológii* bola spojená s riešením viacerých problémov základného historicko-filozofického výskumu: otázky periodizácie dejín českého a slovsckého filozofického myslenia, hodnotenia jednotlivých období a postáv. Všetky historicko-filozofické state, medailóny o jednotlivých mysliteľoch, poznámky a vysvetlivky napísali pracovníci oddelení dejín filozofie ÚFS ČSAV a ÚFS SAV. Mimoriadne náročná bola aj prekladateľská práca, keďže viaceré texty sa po prvýkrát vôbec prekladali zo staročestiny, staroslovsckiny a latiny. Preto všetky preklady, ktoré urobil kolektív sovietskych prekladateľov, sa v Československu ešte odborne korigovali. V súvislosti s vydaním *Antológie* si treba uvedomiť významnú skutočnosť, že aj tie nemnohé ruské preklady prác českých a slovsckých mysliteľov sú z minulého storočia a vo svojom súhrne vonkoncom neposkytujú ucelený obraz o vývine filozofického myslenia v Čechách a na Slovensku. Napríklad pokiaľ ide o slovscké filozofické myslenie, v ruských prekladoch boli známe len niektoré Kollárove a Štúrovo diela. Preto aj v tomto smere sa význam *Antológie* ukáže ešte výraznejšie, keď urobíme stručný exkurz do minulosti.

Slávna Kollárova rozprava *O literárnej vzájomnosti medzi rozličnými kmeňmi a nárečiami slovsckého národa*, z ktorej sú v *Antológii* ukážky, vyšla v Rusku už r. 1840 v časopise *Otečestvennyje zapiski*. Tento značne skráteneý preklad — a ako ukázal N.

M. Petrovskij, aj málo kvalitný — urobili z nemeckej verzie, vydanej r. 1837, M. P. Pogodin a J. F. Samarin. Uverejnenie tohto diela v najpokrokovejšom demokratickom časopise štyridsiatych rokov, v ktorého redakcii vtedy pracoval napr. aj V. G. Belinskij, malo iste veľký význam pre popularizáciu Kollárových názorov na slovanskú otázku v ruskej spoločnosti. S istými výhradami možno súhlasiť s názorom V. A. Franceva, že „ruská veda a literatúra venovala Kollárovmu traktátu veľkú pozornosť, prijala jeho myšlienky s plným porozumením, ocenila ich význam a na zásadach hlásaných Kollárom budovala rozvíjanie slovanských bánaní v Rusku“. (1, s. 204) J. Kollár sa všeobecne pokladal za „veľkého slovanského dejateľa“ a jeho rozprava za „azda najlepšie a najužitočnejšie z jeho diel“. (2, s. 15 a 16)

Zo Štúrovho bohatého diela sú v *Antológii* tri ukážky: *Prednášky historické*, *Prejavy na Uhorskom sneme a Kde leží naša bieda*, ktoré približujú jeho názory filozofické, ale aj jeho sociálno-politické postoje a snaženia. Všetky ukážky vychádzajú v ruštine prvýkrát a umožňujú čitateľovi urobiť si objektívnejšiu a komplexnejšiu predstavu o Štúrovom myšlienkovom odkaze. V minulosti sa totiž prekladala a bola v Rusku známejšia iba Štúrova práca *Slovanstvo a svet budúcnosti*, ktorá mala ohlas najmä medzi ruskými neoslaviofilmi a reakčnými panslavistami. Roku 1867 V. I. Lamanskij (jeden z predstaviteľov cárskeho panslavizmu) túto Štúrovu prácu preložil z nemeckého rukopisu a opatril ju poznámkami. V predslove označuje Štúra za jedného z najušľachtilejších a najnadanejších súdobých slovanských činiteľov, ktorého dielo plne zodpovedá hlavným úsiliam „novšieho panslavizmu“. Je príznačné, že tejto Štúrovej práci pripisuje väčší význam v dejinách panslavizmu než Kollárovej rozprave *O lite-*

rárnej vzájomnosti. O mimoriadnom a dokonca aktuálnom význame, aký ruskí reakční panslavisti pripisovali Štúrovmu traktátu ešte začiatkom 20. stor. svedčí aj to, že r. 1909 vychádza jeho druhé vydanie s podrobným Štúrovým životopisom a dopĺňujúcimi poznámkami T. D. Florinského. Zámer redaktorov tohto vydania, K. J. Grota a Florinského, bol očividný: využiť Štúrovo dielo na propagáciu vlastných názorov a záujmov a na teoretické zdôvodnenie vtedajšej zahraničnej a vnútornej politiky cárskeho samoderžavia.

Cieľom týchto našich poznámok nebolo dobové hodnotenie (často protirečivé) myšlienkového odkazu najvýznamnejších slovanských buditeľov v Rusku. Chceli sme len naznačiť, čo vlastne, v akej súvislosti a za akým účelom sa z ich prác vydávalo a tým doložiť, že na základe týchto prekladov sa vytvárala len torzovitá a často tendenčná predstava o slovenskom filozofickom myslení. S istými modifikáciami to platí aj pre českú filozofiu. Je teda zrejmé, že širšie a skutočnosti adekvátnejšie sprístupnenie ideového odkazu slovanských a českých mysliteľov treba hodnotiť ako závažný príspevok k prehľbovaniu vzájomného poznávania národov, že vydanie *Antológie* umožňuje záujemcom nielen v ZSSR, ale aj v iných krajinách spresniť si a korigovať svoje predstavy o historickom kontexte rôznych prvkov súčasnej filozofie, kultúry a ideológie našich národov.

Zostavovatelia rozdelili *Antológiu* do siedmich častí: *Predhusitská doba* [Vojtěch Rankov z Ježova, Tomáš ze Štítného, Matěj z Janova]; *Husitská doba* [Stanislav ze Znojma, Jan Hus, Táborský radikálizmus, Petr Chelčický]; *Humanizmus a reformácia v Čechách* [J. A. Komenský]; *Počiatky vývinu filozofického myslenia na Slovensku* [Prešovská škola — J. Bayer, I. Caban; Trnavská univerzita — F. Kéri,

J. B. Horvát, A. Jaslinský); *Slovenské a české osvietenstvo* (J. Laurentzy, M. Steigel, J. Feješ, J. Procházka, J. Dobrovský, B. Bolzano); *České a slovenské národné obrodenie* (J. Jungmann, J. Kollár, J. E. Purkyně, K. Kuzmány, F. Palacký, J. M. Hurban); *Revolúcia roku 1848* (L. Štúr, E. Arnold, K. Sabina, A. Smetana).

Štruktúra a obsah jednotlivých častí svedčia o úsilí na konkrétnom materiáli demonštrovať svojráznosť a vzájomnú spätosť vývinu českého a slovenského filozofického myslenia, „jeho dejinnú vzájomnosť práve v dobách najväčších historických vzostupov a vrcholov spoločenských triednych bojov... od najstarších dôb až po radikálne demokratické myšlienkové prejavy vyvolané buržoáznou revolúciou okolo roku 1848“ (3, s. 13) Úvodné state charakterizujúce epochu a hlavné tendencie teoretického myslenia tej-ktorej doby spolu s medailónmi a predslovom plnia aj úlohu stručného prehľadu dejín filozofického myslenia u nás. Toto hľadisko sa uplatnilo aj pri výbere textov. Zaradili sa charakteristické, závažné diela, buď celé — pokiaľ to dovoľoval ich rozsah — alebo ich ucelené časti, bez akýchkoľvek obsahových zásahov do autorského textu. Okrem základných biografických sa uvádzajú aj bibliografické údaje, takže sa čitateľovi ponúka možnosť zoznámiť sa s dielom

jednotlivých mysliteľov podrobnejšie aj z iných prameňov.

Vzhľadom na konštatovaný zásadný význam vydania Antológie sa žiada poznamenať, že technické spracovanie diela tomuto významu nezodpovedá, najmä pri porovnaní designu knihy s *Antológiou z dejín českého a slovenského filozofického myslenia*, (Svoboda, Praha 1981). Rovnako aj jej náklad (15 000 exemplárov) je priskromný. Škoda, že sa nepodarilo spoluprácu, ktorá bola tak plodná na poli vedeckom, rozšíriť aj na sféru výrobnú. Snáď sa to podarí v budúcnosti. Antológia by totiž mohla a mala mať svoje pokračovanie. Doterajšie skúsenosti by iste uľahčili riešenie zložitých vedeckých a organizačných otázok, ktoré by nemali byť neprekonaiteľnou prekážkou pre prístupenie hodnôt českého a slovenského filozofického myslenia aj po roku 1848 až do našej súčasnosti širokému okruhu sovietskych čitateľov, ako aj tým odborníkom vo svete, ktorým je ruština predsa len prístupnejšia než naše jazyky.

Na záver treba vyjadriť uznanie vedeniu a zainteresovaným pracovníkom Ústavu filozofie Akadémie vied ZSSR, osobitne vedeckým redaktorom Antológie — J. A. Safronovovej, ktorá sa jej vydania nedožila, a M. A. Hevešiovej, ktorá prácu na tomto spoločnom diele doviedla do zdarného konca.

Raisa Kopsová

LITERATÚRA

1. Slovanská vzájemnosť 1836 — 1936. Sborník prací k 100. výročí vydání rozpravy Jana Kollára o slovanské vzájemnosti. Praha 1938.
2. PETROVSKIJ, N. M.: Iz zametok o Kollare. Petrohrad 1917.
3. Antologie z dějin českého a slovenského filozofického myšlení. Praha 1981.